

Dagmar Pecková: Pohádky mám ráda, ale tento příběh má na víc

Dagmar Pecková jako Cizí kněžna, v roli prince Valentin Prolat

Litomyšl se loučí se zámeckým amfiteátr, který byl postaven u příležitosti prvního ročníku festivalu v roce 1949. Odstranění stavby doporučilo UNESCO. Jedná se již o páté nastudování Rusalky, „hudební pohádky“ Antonína Dvořáka,

v historii tohoto jedinečného přírodního divadla.

V netradičně pojeté inscenaci pražského Národního divadla vystoupí pod taktovkou Jakuba Hruší pěvkyně Dagmar Pecková. Protože jí režisér představení Jiří Heřman

svěřil dokonce dvojroli, položili jsme Dagmar Peckové několik otázek.

Jak se ve dvojroli Ježibaba a Cizí kněžny cítíte?

■ Musím říct, že tuto dvojroli mám velmi ráda. Po celou dobu se v ní na jevišti cítím skvěle. Stejně tak mám ráda tuto Heřmanovu inscenaci, ráda jsem ji spoluvytvářela a dál ji spoluvytvářím. Není to jen propojení dvou postav, je to jedna postava. Dvořák o tom asi nikdy takto neuvažoval – Ježibaba a Cizí kněžna jsou i dva rozdílné hlasové obory. Ale ten nápad! Celé je to jeden příběh: osud ženy, která cítí, že jí ujíždí vlak a už nic nezvládne. Najednou před sebou vidí rodící se lásku, rodící se touhu a sama chce něco podobného zažít. To se jí nepovede, ještě rozbije lásku Rusalky – a sama z toho dokonce není spokojena. Je to velmi dobrodružné pojetí a mám ho opravdu ráda.

Pokračování na str. 3

Režisér Rusalky Jiří Heřman: Proč znovu vytvářet kulisy, které tu už stojí?

Již minulý rok jste představili svou koncepci inscenovat dvě jednání v zámeckém amfiteátru a jedno na zámku. Kde jste k tomuto kroku našel inspiraci?

■ Přirozenost a kouzlo zdejšího místa. Proč znovu vytvářet kulisy, které tu už stojí.

Vaše pojetí Dvořákovy opery bude organizačně velice náročné. Navíc je zde i riziko, že nevyjde počasí. Co vás láká na spojení opery a přírodního divadla?

■ Dvořáková Rusalka je silně spjata s přírodním světem. Lidská bytost se navrací k přírodě jako k místu zrození. Rusalka je pro mne cestou za poznáním, ze které není návratu. Svět přírody nám zjevuje zrození i smrt a zároveň nás přesahuje.

Je zvykem, že se litomyšlská představení neliší pouze v prostředí, ale i v jiných ohledech. V čem bude jiná

litomyšlská Rusalka od té pražské? Jaké připravujete úpravy?

■ Mění se celá scénografie. Dramatické vedení postav však může fungovat v jakémkoliv prostředí.

Premiéra se nesetkala s jednoznačně kladným ohlasem, lze se podle vás v případě tak významného titulu jako je Rusalka či Prodaná nevěsta dnešní kritice vůbec zavděčit?

■ Necítím potřebu se kritice zavděčovat. Nemyslím na nic jiného než na dílo, které mě inspiruje a já se snažím zhmotnit obraz, který někoho může hluboce zasáhnout a někoho možná nechat zcela chladným. To je naprosto přirozené. Snažím se k dílu přistupovat bez předsudků. Vnímání každého z nás je zcela odlišné. *Pokračování na str. 5*

Generální partner festivalu

SKANSKA

Hlavní partner festivalu

ČESKÁ
SPORITELNA

Záštitu nad festivalem převzali

Václav Klaus,
prezident České republiky
Václav Riedlbauch,
ministr kultury České republiky
Radko Martínek,
hejtman Pardubického kraje

Spolupořadatelé festivalu

51. ročník Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl spolupořádají Pardubický kraj, Město Litomyšl a Smetanova Litomyšl, o.p.s. za finančního přispění Ministerstva kultury České republiky a ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, ÚOP Pardubice.

EU2009.CZ

Rozhovor s ředitelem festivalu Janem Píknou o tom, co si běžný divák ani neuvědomí

Letošní ročník Smetanovy Litomyšle je nejdelší ve festivalových dějinách. Rekordní je i počet účinkujících. Museli jste rozšiřovat organizační tým?

■ Ani ne. Naopak, čím dál větší sehraň již opravdu zkušených pořadatelů právě umožňuje si přidávat, zvyšovat organizační náročnost.

Ubytovat dvouseťhlavý ansámbl v době, kdy je město plné návštěvníků festivalu, jistě není jednoduché. Jsou všichni účinkující ubytováni v Litomyšli?

■ Ano, je nezbytné, aby účinkující i pracovníci techniky bydleli v Litomyšli. Během dne probíhají zkoušky a mezi zkouškou a vystoupením musejí mít možnost odpočinku. Také je potřeba si uvědomit, že prostory pro šatny jsou improvizované a velmi nedokonalé, není v nich ani umyvadlo, natož obvyklé sprchy. Kdo na sobě někdy měl divadelní nalčení ví, že dostat se po představení co nejdříve do sprchy je prostě nutnost. Takže je to obráceně. Nejdříve zarezervujeme ubytování pro účinkující, a teprve co zbude je k dispozici návštěvníkům festivalu. To je samozřejmě špatně, a proto je pro nás tak důležité, aby v Litomyšli přibývaly ubytovací kapacity. Jsme nesmírně vděční, že letos oproti loňsku přibyl dokonce celý nový hotel.

Jaké představení pokládáte z pohledu pořadatele za nejnáročnější?

■ Jednoznačně Rusalku. Nad nápadem, že bude část představení v zámecké zahradě a část v nádvoří, ledaskdo kroutil hlavou. Technici, kteří rychle uměli odhadnout náročnost takové realizace, rozhodně hned nebyli pro. Znamená to totiž během krátkých přestávek přestěhovat hudební nástroje, noty, část hereckého zázemí, a co stěhovat nelze, jako celý světelný park, velké nástroje, notové pulty a další vybave-

ní, je nutno přivést ve dvou sadách. Pan režisér Heřman si však svoji vizi dokázal prosadit a my tak můžeme být svědky naprosto unikátního provedení.

Jak ten nápad vlastně vznikl?

■ Vše vzešlo z toho, že jsme chtěli k šedesátinám festivalu po letech znovu oživit zámecký amfiteátr. Hledali jsme proto titul, který by se do přírodní scenérie hodil. Rusalka, která byla shodou okolností v dramaturgickém plánu Národního divadla pro tuto sezónu, se sem hodí úplně nejlépe. Dokonce tak, že je škoda pravou přírodu „kazit“ kulisami. A proč vytvářet iluzi zámku pro prostřední plesové dějství, když se představení koná na zámku opravdovém?

Na jaké představení se nejvíce těšíte vy osobně?

■ Samozřejmě se nabízí odpověď, že na to poslední. Festival je jeden velký stres. Máme strach z nepřízně počasí, z nemoci nebo i rozmarů účinkujících. Zodpovědnost je velká – zde nejen o to, že diváci přijíždějí opravdu zdaleka, že si vstupenky nakoupili už v březnu a několik měsíců se na vybraný pořad těšili, ale také o peníze. Pokud by se nějaké představení nemohlo konat, jednalo by se o velkou finanční ztrátu, a také ztrátu kreditu. Ta by se následně mohla projevit při sjednávání sponzorských peněz pro další ročník. Ale pořady si také užívám, když jde všechno podle plánu, koncert či představení běží a vidím spokojené publikum, je to velká radost a satisfakce.

Zámecký amfiteátr, který u příležitosti prvního ročníku postavili Litomyšlané,

čeká po skončení festivalu demolice. Nevyhovuje totiž požadavkům UNESCO. Cítíte to jako ztrátu?

■ Amfiteátr se nás něco natrápil. Kolikrát jsme tam připravili představení, které se pak nemohlo konat. To si běžný divák ani neuvědomí, jaké úsilí za přípravami stojí: od stavby pódia a laviček až po instalaci veškeré

techniky, kulis, dlouhých „svícených“ a aranžovacích zkoušek... Když pak přší, je to ta největší beznaděj a pocit marnosti. Nikdo se mi proto nemůže divit, že jsem přijal zprávu o budoucím zrušení amfiteátru celkem klidně a bez protestů. V zámeckém nádvoří nás chrání zastřešení, navíc je akusticky vynikající a pořady zde mají z hudebního hlediska jednoznačně vyšší uměleckou kvalitu. Přiznám se ale, že když jsem viděl zkoušky na letošní Rusalku, působivě nasvícené stromy ve spojení s omamnou vůní keřů a stromů, šuměním vody v potůčku, s hlasy nočních ptáků, byl jsem znovu uchvácen a polapen. To stojí za všechna rizika! V rámci revitalizace zahrady zmizí stavba jeviště i patky pro staré lavičky. Tyto stavby mimo konání Smetanovy Litomyšle nijak neslouží, obvykle zarostou býlím a působí opravdu nehezky a rušivě. Podle nového projektu zde ale zůstane volný prostor, na který bude možno umístit mobilní jeviště i hlediště a už vím, že zde představení budeme pořádat nadále. Nižší kapacita umožní připravovat záložní variantu v krytém nádvoří, takže bude vlastně výhodou.

Ptal se Prokop Souček

Premiéra na festivalu Jiří Pavlica: Studánko, rubínko

„Vloni v září po Mladé Smetanově Litomyšli jsme s Jiřím Pavlicou seděli na Karlově (restaurace v Litomyšli, pozn. red.). Povídali jsme si o jeho dalších tvůrčích záměrech a o tom, jak je jeho tvorba na festivalu kladně přijímána. Když mi Jirka prozradil, že v zimě bude realizovat cédéčko pro děti Studánko, rubínko podle stejnojmenné knihy Jiřiny Rákosníkové, řekl jsem mu, že takový projekt je pro náš festival jako stvořený. Potřebujeme vychovávat budoucí posluchače soustavně, ne jedním nárazovým ročníkem ve světě dětí. Do programu musí být vždy zařazeny programy pro děti a mládež, pro děti s rodiči, aby si společně muzicírovaly, zpívaly. Nakonec bude mít pořad Studánko, rubínko v Litomyšli svou premiéru!“

Vojtěch Střítecký, dramaturg festivalu

Po úspěšných pořadech O slunovratu, Chvění a Oratorium smíru pokračuje spolupráce Smetanovy Litomyšle s autorem Jiřím Pavlicou. V premiéře na festivalu uvidíme v podání Jiřího Pavlici, Hradišťanu a jejich hostů pořad s názvem Studánko, rubínko. Jednatřicet nových písní pro děti a jejich rodiče zkomponoval Pavlica na verše Miloslava Bureše, Jana Skácela, Františka Halase, Věry Provazníkové, Františka Nechvátala. Přidal i čtyři lidové písně a uslyšíme i ukázkou z Otvírání studánek Bohuslava Martinů na text Miloslava Bureše. Vedle Hradišťanu se v pořadu představí zpěváci ve věku 5 – 12 let a sbor dětí a mládeže při Filharmonii Brno.

Na koncertě v neděli 21. června proběhne i křest alba „Studánko, rubínko“.

-ps-

Dagmar Pecková: Pohádky mám ráda, ale tento příběh má na víc

Pokračování ze str. 1

Jak je to pak s oběma rolemi pěvecky? Podporí vás v tom orchestr?

■ Každý počítal s tím, že Ježibaba bude mému hlasovému oboru blíž, ale nakonec to tak není. Ježibaba nemá v podstatě nikde legato, je to pořád deklamace, která hlasu na nosnosti nepřidá. Pokud orchestr hraje jako vždycky, tedy nikdy ne dost potuchu, má Ježibaba smůlu. Cizí kněžna mi nakonec sedí více, protože má pěveckou linii. Hlas se má tedy o co opřít. Cizí kněžna se mi zpívá pohodlněji, u Ježibaby je vše na deklamačním základě, musíte vyslovovat a vyslovovat...

Čistě v žertu, nechtěla byste si přidat k těm dvěma postavám z Rusalky ještě nějakou další?

■ Někdy z legrace říkám, že bych mohla přidat ještě Kuchtíka, kterého jsem kdysi zpívala.

Jak se vám zatím zkouší pod širým nebem?

■ Jsem na to moc zvědavá, dnes jsme zkoušeli poprvé a bez orchestru nám to jde opravdu skvěle... (směje se, pozn. red.)

Chtěla byste si někdy zazpívat i v nějaké opravdu pohádkové Rusalce?

■ Pohádky mám ráda, ale tento příběh má na víc, než aby byl pouze hloupou pohádkou, jak říká pan režisér Heřman. I ta muzika má na víc. Jinak mám pohádky ráda, čtu je svým dětem, vyrostla jsem na nich... Proč ale divákům pořád v této opeře nabízet to samé, když se to dá udělat i jinak...

Poprvé jste na festivalu zpívala v roce 1997, co se tu z vašeho pohledu změnilo?

■ Hlavně jsem tu zpívala v roce 1997 ještě před festivalem... Tehdy jsme tu s dřívějším panem starostou Brydlem naplánovali mou první svatbu. Pak jsem tu zpívala mnohokrát a strašně ráda se sem vracím. Litomyšl se za těch dvanáct let ohromně změnila, město je vyčištěné, vypucované, festival se rozrostl, je tu opravdu krásně... Kdykoli sem přijedu, jsem nadšená z města, z festivalu i z organizátorů. Letos jsem tady celý týden, tak se mohu pořádně rozhlédnout.

V Litomyšli jste velmi populární, poznávají vás lidé na ulici?

■ No, nevím, od té doby jsem se také hodně změnila, už nenosím svého pověstného ježka... Také mám tmavé brýle. Člověk se umí zakuklit, aby nebyl poznán...

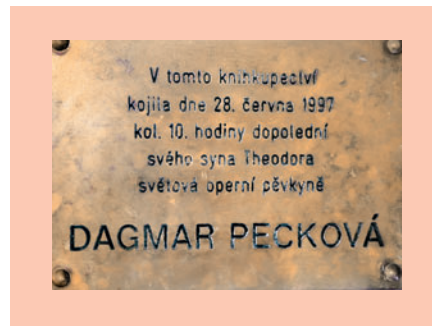
V Litomyšli máte na knihupectví Paseka dokonce i svou pamětní desku...

■ To je samozřejmě recese, protože tady má každý pamětní desku, jenom já jsem žádnou neměla... (směje se, pozn. red.) Bylo to tak, že jsem šla s kočárkem po náměstí a syn Theodor začal hrozně řvát. Honem jsem vběhla do prvního obchodu. Shodou okolností to bylo knihupectví Paseka. Zeptala jsem se, jestli tu mohu v rychlosti nakojit... no a do roka a do dne tam byla pamětní deska.

Do rodného města Bedřicha Smetany jezdíte řadu let, máte nějaké své litomyšlské rituály?

■ Chodíme s Píknovými na biftek do restaurace, poblíž které jsem se poprvé vdávala. Letos jsem tu celý týden, tak se těším, že navštívím i ostatní koncerty, stihnu si pořádně projít město a všechny ty výstavy. Litomyšl je nádherná.

Ptali se Jindřich Bálek a Prokop Souček
foto Hana Smejkalová, Národní divadlo

Vítejte na litomyšlském zámku

Vážení návštěvníci Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl, vítejte na jednom z nejkrásnějších arkádových renesančních zámků Evropy. Jeho jedinečnost spočívá především ve vysokém stupni zachování původní architektonické výbavy, která tvoří pro všechny návštěvníky nezapomenutelné prostředí. Právě pro tyto kvality byl v roce 1999 zámek v Litomyšli zahrnut do prestižního klubu památek UNESCO.

Zámecké návrší a především vlastní areál zámku má bohatou historii, která předcházela výstavbě tohoto skvostu. Již před polovinou 12. století byl budován na místě knížecího hradu premonstrátský klášter s románskou bazilikou. Klášter byl v polovině 14. století převeden novému litomyšlskému biskupství, které zaniklo za husitských válek. Panství pak spadlo Kostkům z Postupic, kteří na počátku 16. století své sídlo pozdně goticky přestavěli a v jeho těsném sousedství vysadili tzv. Nové město obehnané hradbou.

V roce 1567 získal panství nejvyšší kancléř království Českého Vratislav z Pernštejna.

Ten nechal kostkovský palác zcela přestavět do podoby reprezentativního aristokratického sídla, které obdivujeme dodnes.

Již při prvním pohledu je zřejmé, že zámek je dílem špičkového architekta, schopného rozvíjet italské vzory do stylově jisté svébytné podoby. Výpravnost členění štítů převyšujících lunetovou římsu, čisté proporce arkád i všech kamenných bosovaných ostění, ale i vnitřní uspořádání odpovídající dobovým vysokým standardům jsou dílem

císařských stavitelů J. B. Aostalliho a U. Aostalliho, kteří v letech 1568–1581 stavbu řídili. Po dokončení byl celý plášť budovy opatřen bohatou sgrafitovou výzdobou kulminující na hlavním arkádovém nádvoří v bohatých figurálních scénách.

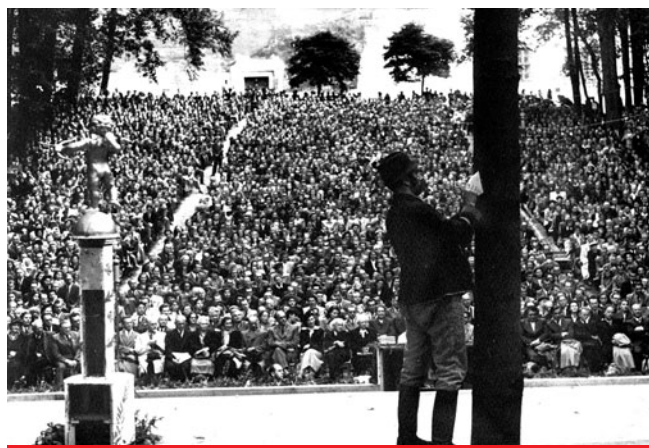
Svou podobu si zámek i přes mnohé mladší úpravy zachoval dodnes. Významně do podoby celého areálu zasáhli jeho pozdější držitelé z rodu Valdštejnů-Vartenberků. Ti v 18. století vystavěli další přiléhající budovy – konírnu, jízďárnu, kočárovnu a rozšířili také starý renesanční pivovar. Na počátku 19. století upravili okolí zámku do podoby anglického parku. Barokní i klasicistní úpravy se přirozeně dotkly také interiéru, ale tím se budeme zabývat v příštích číslech.

I když se návštěvníci Smetanovy Litomyšle těší především na hudební a pěvecké výkony, je zámek geniem loci festivalu. Proto Vás Národní památkový ústav srdečně zve k jeho návštěvě.

František R. Václavík
Národní památkový ústav
foto František Renza

Zámecký amfiteátr v proměnách času

Začalo to v Jabkenicích. V roce 1948 tam v přírodní scénérii Národní divadlo hrálo *Dvě vdovy*. Přítomen byl i Jaromír Metyš v čele delegace litomyšlských kulturních institucí a navrhl ministru Zdeňku Nejedlému, aby se v příštím roce konala podobná akce i v Litomyšli ke 125. výročí Smetanova

Hlediště amfiteátru pojalo v roce 1949 neuvěřitelné tři tisíce lidí. Na snímku Vladimír Jedenáctík v roli Mumlala, *Dvě vdovy* 1949

narození. Původním záměrem Nejedlého bylo odehrát jedno představení, třeba právě *Dvě vdovy*, a sice u lesa na Černé hoře. K provedení v tomto akusticky nepříjemném prostoru naštěstí nedošlo a představení tak nedopadlo jako *Libuše* o pár let později v Řetízku.

Nakonec bylo dohodnuto, že dějištěm akce bude zámek. Opera *Dvě vdovy* se hrála dvakrát, 5. a 6. června v zámecké zahradě. Tento první ročník festivalu zahajoval Dalibor v nádvoří zámku. Do zámeckého parku (tehdy se ještě neříkalo amfiteátr) se do

téměř sedmdesáti řad vešlo takřka tři tisíce diváků, další místa byla po stranách ve svahu k stání. Hlediště mělo šířku šestnáct a půl metru, hloubku třináct metrů.

První ročník této Smetanovy Litomyšle – tehdy ještě pod příznačným názvem – "Smetana lidu, lid Smetanovi" – proběhl velmi úspěšně. Prostředí zámeckého amfiteátru se stalo v dalších šedesáti letech dějištěm mnoha významných představení. Po těchto "prknech, která znamenají svět", kráčely dějiny československého operního umění. Vyberme jen namátkou některá jména vynikajících sólistů – od Eduarda Hakena (Kecal a Vodník), Marie Podvalové (*Libuše* a *Anežka*) a Beno Blachuta (Lukáš a Ladislav Podhájský) přes Viléma Příbyla (Dalibor), Gabrielu Beňačkovou a Petera Dvorského (Mařenka a Jeník), či Václava Zítka (Petr Vok), až k brněnským pěvcům Pavlu Kamasovi (*Rigoletto* či *Nabucco*) a Richardu Novákovi (za mnohé role jmenujme *Revírníka*).

Počet dosavadních uskutečněných představení v zámeckém amfiteátru dosáhl vysokého čísla 82! Nepřekvapí, že nejčastěji se zde hrála *Prodaná nevěsta* a to dvacetkrát. Pomyslné stříbro drží *Dvě vdovy* (11) a na "bronzový stupínek" dosáhla *Hubička* – 10. Další pořadí: šestkrát se zde

hrála *Libuše*, pětkrát *Čertova stěna* a *Tajemství*, čtyřikrát *Rusalka*, dvakrát *Šárka*, *Příhody líšky Bystroušky* a *Dalibor*. A výčet provedení oper, které měli diváci možnost zhlédnout v tomto kouzelném prostředí pouze jedenkrát: *Svátopluk*, *Zuzana Vojířová*, *Řecké pašije*, *Její pastorkyňa*, *Hry o Marii*, *Kouzelná flétna*, *Figarova svatba*, *Jakobín*, *Rigoletto*, *Simone Boccanegra*, *Nabucco*, *Carmen*, *Lazebník sevillský* a také dva balety – *Návraty ke krásám* a *Labutí jezero*.

V posledním desetiletí začala mít představení v zahradě smůlu na počasí. Několik jich propršelo, přenesení do zakrytého nádvoří se setkávalo s problémy vzhledem k nižší kapacitě hlediště. Poslední roky se už "dole" nehrálo vůbec. Letošní trojí provedení *Rusalky* bude tedy loučením s šedesátiletou historií litomyšlského zámeckého amfiteátru, který dozná v příštích letech změn. Popřejme tedy, aby se nám tyto tři poslední příležitosti v tomto kulturním stánku pod širým nebem patřičně vydařily!

Zdeněk Vandas

foto Muzeum B. Smetany a archiv ND

Orchestr řídil Karel Nedbal, *Dvě vdovy* 1949

Malá zahradní meditace

Zamířil jsem ještě před začátkem letošního zahajovacího koncertu podél levé zámecké zdi, až jsem se octnul v místě, které je stejným pamětníkem smetanovských slavností jako zámecké nádvoří. Přírodní amfiteátr – pro mě místo doslova kultovní! Nikdy jej při návštěvě festivalu nezapomenu jít pozdravit! Zde jsem jako dítě poprvé v životě viděl operu! Zde jsem prožil nezapomenutelné chvíle, jež mi později nedokázalo dát žádné kamenné divadlo sebevětší slávy! Při pohledu na dolní jeviště a stráž, při představeních zaplněnou lavičkami, na zeleň (letos po loňské kalamitě nápadně prořídila), se mi vždy vybaví dva okamžiky extrémně odlišné! Představuji si nádherný, počínajícím létem vonící večer – přichází dirigent a zahradou se rozšumí les smyčců vzápětí ústící do slavnostních akordů, oslavujících pana Voka. Čertova stěna! Opera zvláštní, ne často hraná, avšak naplněná geniální Smetanovou hudbou, a proto očekávaná se zvláštním napětím. Tehdy se v Litomyšli hrál jenom

Smetana, což bylo později kritizováno. Koli-krát mě napadlo, jak krásná by v tomto prostředí asi musela být *Rusalka*! A přece si nikdo nedovedl představit, že by se někdy mělo ono nejedlovské embargo změnit. Vzpomínám, s jakým nadšením si tehdejší fandové „smetanovského Bayreuthu“ – ač nepocházeli z Berlína, New Yorku či Říma, nýbrž z nedalekých Morašic, Nových Hradů či Svitav – tajemně a s radostí šeptali, že za rok možná bude provedeno *Tajemství* a těšili se na nedělní odpoledne – na tradiční *Prodanou*... Kdopak bude Jeníkem? Beno Blachut nebo Ivo Židek? Nikdy a nikde se nemiloval a neznal náš národní klasik tolik jako tehdy, v prvních letech litomyšlského festivalu.

Samozřejmě se mi vybavují i vzpomínky zlé, nepříjemné, v případě Litomyšle navíc kořeněné pořádnou dávkou adrenalinu. Deštěm prolitá stráž, lesklé pódium, v dešti se topící lavičky, tu a tam obsazené nešťastníky s deštníky, zprvu zuřící, posléze v duchu

pokorně prosící nelítostnou moc přírody o smilování, doufající, že se hrát přece jenom bude...

Pohlížím k obloze a vytahuji deštník. Dnes by se jistě nehrálo – počátek festivalu by byl pokažen! A tak v mých tradičních meditacích opouštím toto své kultovní místo a těším se na příjemné hlediště s báječnou akustikou a zvláště na Smetanu velmi neobvyklého! O dvě hodiny později jsem přesvědčen, že náš klasik by se jistě nezlobil na Američana George Szélla, důvěrného znalce české hudby, že si dovolil instrumentovat jeho nejniternejší dílo – smyčcový kvartet Z mého života do podoby velké čtyřvěté orchestrální fresky. Rozhlasová symfonikové s dirigentem Ondřejem Lenárdem a posléze publikum zahajovacího koncertu, jakožto i posluchači přímého rozhlasového přenosu pochopili její dojemnou a citově hlubokou výpověď – stejně emotivně, jako při poslechu původní kvartetní podoby...

Bohuslav Vítek

Vizionářský pohled Vladimíra Bora na Smetanovu Litomyšl 1949

Přestože u zrodu festivalu stála řada Litomyšlanů, jejichž hlavní motivace spočívala v ohromné dávce patriotismu a lásce k hudbě, nelze pominout ani hledisko politické. O vznik Smetanovy Litomyšle se výrazně zasadil litomyšlský rodák a tehdejší ministr kultury profesor Zdeněk Nejedlý. Nejen tato rozporuplná postava českých dějin vtiskla kulturní události výrazný politický podtext a festival se tak stal manifestací komunistických ideálů a soudružské pospolitosti.

I proto se v archívech těžko hledají publikovatelné články, které hodnotí průběh prvního ročníku festivalu. Většina z nich je totiž adorací tehdejšího režimu, prezidenta Klementa Gottwalda, ministra Nejedlého či postavy „kulturního dělníka“. Tyto rysy téměř postrádá článek publicisty Vladimíra Bora (1915–2007). Tento hudební a filmový

kritik, spisovatel a pedagog, autor dvou desítek televizních scénářů (např. Pozor, vizita! či Sestřičky) a televizní dramaturg

Scénograf Jan Sládek seznamuje Zdeňka Nejedlého s řešením scény Dalibora (1949)

ve svém článku Smetanova Litomyšl 1949 poměrně přesně pojmenoval řadu důležitých hledisek. Mezi věci revoluční patří fakt, že v rozporu s Nejedlého příkazem doporučuje uvádět jiné tituly než Smetanovy. Dále poukazuje na závislost festivalu na počasí a mimo jiné doporučuje zastřešit II. zámecké nádvoří. To se unikátní výsuvné střechy, která však nevzbuzuje pouze kladnou odezvu veřejnosti, dočkalo až po padesáti letech. „Připomíná mi to situaci se stavbou Smetanova domu. Tlaky na vznik této budovy byly v Litomyšli již od padesátých let 19. století. Stavět se však začalo až o padesát let později,“ uvažuje dramaturg festivalu Vojtěch Stříteský.

Článek Vladimíra Bora vám přinášíme ve zkrácené verzi. Za pozornost stojí zejména druhý odstavec. Posudte sami.

Prokop Souček

Smetanova Litomyšl 1949

...Je jasné, že význam i úspěch smetanovských oslav v Litomyšli přímo volá po tom, aby se konaly i napřesrok a potom už každoročně. „Pražské jaro“ je festivalem mezinárodním, který má široký záběr do světové hudby minulosti i přítomnosti, a to i tehdy, koná-li se, jako například letos, v jubilejním roce Smetanově. Naši smetanovské tradici, má-li se skutečně vžívat do nejširších lidových vrstev, opravdu až dosud citelně chyběla taková „Smetanova Litomyšl“. Vezměme krásný příklad nedalekého „Jiráskova Hronova“, jehož každoroční pořádání má takový význam pro živou tradici Jiráskova rodiště a amatérského divadlnictví. Ještě větší význam by měla „Smetanova Litomyšl pořádaná každoročně, ať už jako národní závěr mezinárodního „Pražského jara“ anebo samostatně jako jeho protějšek. Velmi dobře se k těmto každoročním slavnostem hodí právě tři dny svatodušních svátků. Je to čas po „Pražském jaru“ a je to čas letní, nejlépe vhodný pro lidové masové oslavy pod širým nebem. I místo oslav – rodiště Smetanova – Litomyšl je nevhodnější. Vždyť jevištěm slavností by se z největší části staly prostory zámku, po jehož nádvoří malý Smetana běhal a v jehož síni po prvé hrál na klavír

před posluchači. V bytě někdejšího litomyšlského sládky stojí klavír, na který se učily dětské ruce Smetanovy, a na stojanu je zežlutlý klavírní výtah předešlý k „Něm z Portici“, kterou hrál malý Smetana s velkým úspěchem na litomyšlské veřejné akademii. Tato pouta k Litomyšli zavazují. Nad to je Litomyšl malebným prostředím, městem podlouhým a bílých věží uprostřed svěží zeleně, městem lidí. Kteří mají pochopitelně obětavý a blízký poměr k oslavám svého velkého rodáka.

A nyní prakticky. Akustika druhého zámeckého nádvoří je opravdu skvělá. Dvouposchodové loggie a arkády uzavírají čtvercový prostor nádvoří z něhož zvuk stoupá s obdivuhodnou srozumitelností. Sólóvý zpěv tu zní jasně, měkce i nad orchestrem, což znamená, že by zde zněly krásně i písně, natož sbory (příště bychom chtěli slyšet od župy Fibichovy i „Českou píseň“). V tomto zámeckém nádvoří by se daly stylově provozovat kromě „Dalibora“ i opery Mozartovy, Beethovenův „Fidelio“ a další. A ovšem sólové koncerty. Přírodní rámeček zahrady by byl vhodným prostředím nejen pro „Dvě vdovy“, ale i pro „Prodanou nevěstu“ a „Hubičku“. Zde ovšem akustika ještě není tak ideální. Kardinální otázkou

„Smetanova Litomyšle“, opírající se o přírodní divadla na zámku, je závislost na počasí. Litomyšl má sice své Smetanovo divadlo, to má však podstatně menší kapacitu hlediště. Proto by stálo za to, uvažovat o možnosti překrytí vysokého, ale ne právě zvlášť rozlehlého nádvoří, plachtou – při nepříznivém počasí. Tím by se „Smetanova Litomyšl“ nejlépe pojistila. Podobné nouzové opatření mají i některá přírodní divadla v zahraničí. Zámek má dále i rozkošnou miniaturu divadélka, asi pro sto osob, kde by zvlášť působně zněla třeba Smetanova rozmarná předešlka ke Kopeckého „Doktoru Faustovi“, před několika lety nalezená. Jinou otázkou je, které operní soubory by ve „Smetanově Litomyšli“ vystupovaly, zda jen naše první scéna či nejlepší smetanovská představení, vybraná ze soutěže všech operních divadel. Bylo by asi nejlepší klást takové vítězné představení z mimopražského výběru vedle jiného divadla, inscenovaného Národním divadlem. V každém případě by se měla zachovat účast a spolupráce pěvců a souborů amatérských. Opravdu nejlepší naděje a mnohé plány vzbudila „Smetanova Litomyšl 49“.

Vladimír Bor

Kulturní politika, 17. června 1949

Režisér Rusalky Jiří Heřman: Proč znovu vytvářet kulisy...

Dokončení ze str. 1

Rusalka patří ke zlatému fondu české opery – tím, že je často nasazovaným titulem, vznikají zavedené inscenační stereotypy. Ty jednotliví režiséři přejímají, nebo k nim alespoň sklouzávají. Režisér pak stojí před problémem, jak

něco osvědčeného využít a nedostat přitom na pamětnou od kritiků... Pokud se rozhodne pro aktualizaci příběhu, bývá zpravidla obviněn z nedostatku fantazie, provokace nebo neúcty k inscenované látce. Jak se vám režuruje takový ostře sledovaný operní titul?

■ Pokud bych v Rusalce necítil silnou výpověď o lidské duši, neinscenoval bych ji. Dvořákova hudba mě velmi inspirovala. Našel jsem v ní téma lidského strachu, otcovské lásky, lidského nesmíření a téma vykoupení.

Ptal se **Prokop Souček**
foto Petr Neubert

Jiří Nekvasil: Za tyto reakce jsme šťastni

Druhé provedení opery *Zíttra se bude...* ocenili diváci potleskem vestoje. Co říkáte reakci litomyšlského publika?

■ Byla to moc pěkná představení, obě dvě. Prostor, ve kterém obvykle hrajeme, je trošku větší. Myslím, že jsme našli ten správný zvukový balanc. V divadle Kolowrat toto představení hrajeme pro šedesát lidí a kontakt s publikem je opravdu těsný. Z různých zájezdů ale už máme zkušenosti s adaptací do větších prostor. Myslím si, že provedení zde v litomyšlském sálu vyšlo dobře a mělo to krásnou atmosféru. Jsme si vědomi toho, že zde byly v 50. letech také procesy, které skončily poměrně tvrdými rozsudky – o to to bylo výraznější. Jsme moc šťastni z toho, jak publikum reagovalo i že jsme v Litomyšli mohli hrát. Sál Smetanova domu představení velmi pěkně sednul. Mám radost, že to vidělo během jednoho dne téměř sedm set lidí, což vydá asi za deset představení v Kolowratu. To nás také velmi těší.

Část lidí, kteří zde ve Smetanově domě byli odsouzeni v roce 1950 jako mladiství, tady dneska byla...

■ K tématu jsme zprvu přistupovali s obavami. Hledali jsme způsob, jak nebyť patetičtí, nepůsobit nějakým způsobem konjunkturalisticky. Nakonec jsme se rozhodli pro to, že nebudeme fabulovat, tedy pro formu dokumentární opery. Kromě textu Jana Vodňanského, čtyřverší Jana Zábřavy a nově vygenerovaného textu z původní básně Pavla Kohouta jsou to všechno autentické dokumenty. Realita byla komunistickým režimem tak zrežirována, že k tomu není třeba nic přidávat. Máme krásné zkušenosti z představení, na která chodí mladí lidé i pamětníci té doby. Publikum se zvláštním způsobem propojí a vytvoří jednu atmosféru. Vnímá děj nejen jako připomenutí něčeho, co bylo, ale jako varování. Mám pocit, že se to stalo i dnes. Je nutno mít pořád na paměti, že hranice, kdy může demokracie dojít k totalitě, je vlastně strašně tenká. To, že se lež začne vydávat za pravdu s takovou vehemencí jako tehdy, může přijít rychleji, než čekáme.

Těmi, kdo sál Smetanova domu při potlesku zvedli, byli

vesměs mladí lidé v předních řadách. O čem to podle vás svědčí?

■ Svědčí to o tom, že ti mladí lidé nejsou cyničtí, i když je pro ně doba padesátých let vzdálena. Stejně tak byla vzdálena pro nás tvůrce. My jsme jako děti zažili na vlastní kůži normalizaci, která byla pouze měkčím odrazem doby politických procesů. Atmosféra vyvolávání bezdůvodného strachu ve společnosti však panovala i v letech sedmdesátých, i když se už nepopravovalo. Tito mladí lidé už nezažili ani normalizaci a možná se narodili v konci rozkládajícího se režimu. Za tyto reakce jsme šťastni. Je to pořád stejné představení, a přesto dokáže vytvořit jinou atmosféru. V tom byl pro mne rozdíl mezi odpoledním představením, které bylo také krásné a tím večerním. U *Zíttra se bude...* je se odehrává za zrcadlem, je publikum velice důležité a ty velmi jemné typy atmosfér jsou velmi zajímavé.

Ptal se **Prokop Souček**
foto František Renza

Jiří Kopřiva: Když už vím, měl bych připomínat

Z parteru Smetanova domu sledoval děj opery i Jiří Kopřiva, předseda litomyšlské pobočky Konfederace politických vězňů. V říjnu 1950 byl v sále Smetanova domu spolu s dalšími 22 středoškolskými studenty, kterým většinou nebylo ještě ani osmnáct let, odsouzen. Ve věznicích v Chrudimí a v Ústavu pro mladistvé v Zámrsku si odseďel dohromady dva roky.

Jaké si z provedení opery odnášíte dojmy?

■ Je to dobré představení, ale předpokládá diváka, který má pojem o tom, na co se dívá a něco o tom ví. Obdivuji ty mladé lidi, kteří na tuto operu přišli. U naší generace to očekávám. Někteří lidé z generace střední se k tomuto období vrací neradi, ale aspoň o tom něco vědí.

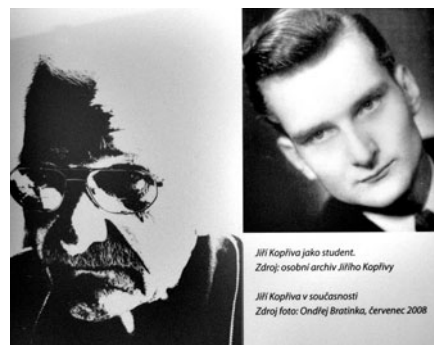
A v tom vidím právě to zásadní – když už vím, měl bych připomínat.

Pokud se to, co se tenkrát dělo, připomíná takovouto formou, je to jedna z nejlepších voleb, co pro to můžeme udělat. Jenom řečnění není určitě tak zajímavé jako podání příběhu jiným způsobem.

První vstali právě mladí lidé, o kterých jste hovořil...

■ Doufám, že ti mladí lidé rozhodují o svém životě a světě, ve kterém budou žít a plně si uvědomují, že opravdu záleží jen na nich, aby se to, co jsme si museli prožít my, už nikdy se neopakovalo, aby to bylo již naposlé. Současný vývoj nedává velkou záruku, že se znovu neobjeví ti, kteří budou křičet: „Kdo nejde s námi, jde proti nám!“ Bohužel.

Ptal se **Prokop Souček**

Jiří Kopřiva jako student.
Zdroj: osobní archiv Jiřího Kopřivy

Jiří Kopřiva v souznanosti
Zdroj foto: Ondřej Bratinka, červenec 2008

Na fotografii je panel z výstavy *Zkouška odvahy*, kterou připravilo občanské sdružení Post Bellum ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů.

Vladimír Šauer: Dělat festival tak, jako ve čtyřicátých letech, by dnes již nešlo

Hlas, který se již jednadvacet let ozývá z festivalového rozhlasu, patří Vladimíru Šauerovi. Osobu tohoto pedagoga, ochotnického divadelníka a litomyšlského zastupitele pojí se Smetanovou Litomyšlí pevné pouto. Již jako šestiletý kluk se totiž v období svatodušních svátků roku 1949 zapojil do přípravy prvního ročníku festivalu.

Jakými proměnami festival za posledních několik desítek let prošel? Co z dřívější atmosféry Smetanova Litomyšl ztratila a co naopak získala?

■ Smetanova Litomyšl byla dříve ryze patriotický podnik. My Litomyšláci jsme festivalementem žili. Připravovali jsme zázemí, uklízeli... Všechny obchody měly výkladní skříně vyzdobeny. Někdy jenom obyčejným plakátem, většinou tam ale byly fotografie, nebo nějaká výzdoba, která se vztahovala k hudbě, ke Smetanovi nebo k Litomyšli. Vše bylo uklizeno, parky měly

Jak se vám představení líbilo?

■ První jednání bylo nádherné. Viděl jsem, jak na scénu vstupuje královská družina, král, potom hrdinsky přišel takový zpupný Dalibor a zněla krásná hudba. Byl to pro mne pohádkový zážitek. Druhé jednání už se mi nelíbilo. Bylo to ve vězení a já, šestiletý kluk, jsem

byl už ospalý. Naštěstí se mnou potom matka odešla domů.

Druhý den jsem šel na Dvě vdovy do zámecké zahrady. To se mi moc nelíbilo. Říkal jsem si, proč to ty ženské musí všechno zpívat a tenkrát jsem doslova řekl 'proč tak strašně otvíraj huby.'

Rozuměl jste, co zpívají?

■ Asi ne, to už se nepamatuji. První jednání Dalibora pro mne tenkrát bylo mnohem větším zážitkem. Dvěma vdovám jsem nerozuměl, asi to na mne bylo ještě moc náročné.

Kolik bylo tenkrát na zámku lidí? Z fo-tografií je vidět, že to byla opravdu masová akce...

■ Bylo doslova narváno. Seděli jsme vepředu. Po skončení se vycházelo jednou bránou a myslím, že i průchodem v pivovaru. Než jsme se dostali ven z areálu, trvalo to deset až patnáct minut. Muselo tam být více než tři tisíce lidí. To samé na druhém zámeckém nádvoří.

To bylo jinak uspořádáno než v současnosti. Dnes je kapacita hlediště tisíc diváků, tenkrát to mohl být dvojnásobek. Na arkádách stáli lidé ve třech řadách a jen mezi hlavami ostatních diváků vykuovali, aby alespoň něco zahlédli. Bylo nás tam strašně moc. Tenkrát to byla taková novinka. Bylo to čtyři roky po válce. Už rok po 'vítězném únoru' byly cítit politické problémy a lidé měly strach. Všude však ještě panovalo všeobecné nadšení pro nový, veselejší a radostný život. Toto nadšení pro umění umožňovalo všem na politickou atmosféru té doby zapomenout.

Takto zvětšil Zdeňka Nejedlého karikaturista Jeбенof, vlastním jménem Jan Blahoslav Novotný (1917–1983). Tento choceňský rodák působil jako kreslíř ve Werichově Divadle satiry, později ABC. Při pražské vernisáži jeho kreseb se jej novináři ptali, proč že se nepodepisuje obyčejně Novotný ale Jeбенof. Odpověděl prý: „Protože kde který vůl se jmenuje Novotný“. Tenkrát byl prezidentem Antonín Novotný. Z přičinění tehdejšího ministra kultury Františka Kahudy pak Jeбенof celou řadu let nesměl vystavovat.

I přesto se politika do prvních ročníků výrazně promítala...

■ Samozřejmě, cítit to tam bylo. Když měl Zdeněk Nejedlý projev, byl vždy v duchu strany a vlády. Tenkrát snad pronesl, nebo si to možná vymysleli lidé, proslov, ve kterém zaznělo: „Západní imperialisté nám chtějí zničit naši Litomyšl. Nám to nevadí, kdyby nám ji zničili, my si postavíme Litomyšl novou a blíž k Moskvě!“

Festivalové začátky byly spojeny s herci Národního divadla, kteří dodnes v Litomyšli požívají neobyčejné vážnosti...

■ Herce jsme přivítali, když přijeli na vlakové nádraží. S dechovkou jsme s nimi šli až na náměstí, kde jsme si je rozebrali do rodin. Pak již každý měl nějaký termín, kdy musel jít hrát, zkušet nebo třeba absolvovat pohovor se Zdeňkem Nejedlým. Tento pohovor prý býval po představení v hotelu Zlatá hvězda. Herci tam údajně museli někdy sedět až do časných ranních hodin a poslouchat Zdeňka Nejedlého.

Pokračování na str. 8

Marie Podvalová jako Milada, Dalibor 1949

speciální květinovou výzdobu. Byla to záležitost celého města. Dnes je z regionálního se festivalu akce mezinárodní.

Viděl jste i první festivalové představení...

■ Protože můj otec učil v dílnách na Masarykově zemské průmyslové škole, dělal na toto představení scénu. Přes štáb Smetanova Litomyšle dostal od výtvarníka Národního divadla Jana Sládka čtvrtku, na které bylo zpodobněno, jak má výprava Dalibora vypadat. Na scéně byly mříže z latí a nahoře nějaký trojlístek nebo lilie – to už přesně nevím.

Říkám si, že jsem tenkrát tátovi vlastně pomáhal, už jenom tím, že jsem mu třeba podával hřebíky nebo mu držel plánek. Byl jsem tedy v podstatě pracovní zapojen do prvního ročníku. Za tuto práci dostal otec na každou operu dva lístky. Měl jsem to štěstí, že jsem viděl prvního Dalibora. Seděli jsme vlevo v šesté nebo v sedmé řadě.

Vladimír Šauer: Dělat festival tak, jako ve čtyřicátých letech, by dnes již nešlo

Pokračování ze str. 7

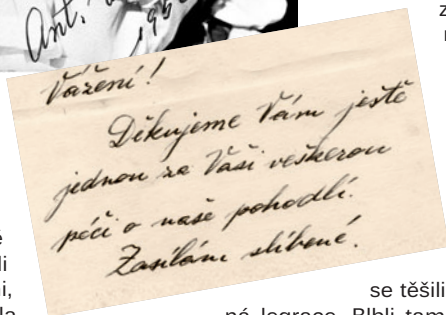
Zpravidla to bylo tak, že v pátek bylo večerní představení, v sobotu pak odpolední a večerní. Bylo to tak myslím i při prvním ročníku. V pátek byl Dalibor, v sobotu Dvě vdovy odpoledne v zahradě a večer Dalibor na nádvoří. V neděli bylo odpolední představení v amfiteátru. To odpoledne jsme ani neodcházeli domů. Hodinu po skončení představení jsme šli všichni herce vyprovodit. V průvodu s dechovkou jsme dorazili na vlakové nádraží. Tam se tancovalo. Bylo krásné, jak tam přední členové Národního divadla tancovali s obyčejnými lidmi, s těmi, u kterých byli ubytováni. Byla tam perfektní atmosféra, načež výpravčí zapískal, oni nasedli do vlaku a namačkání v oknech mávali.

Zmínili jste, že v počátcích festivalu byli umělci ubytováni v rodinách, kdo bydlel u vás?

■ Tenkrát tady byl jen jeden nebo dva hotely – už si to přesně nepamatuji. Rozebrali jsme si tedy umělce do rodin.

Asi dva roky po sobě jsme u nás měli Antonína Votavu. To byl jeden z předních členů Národního divadla. V roce 1949 zpíval Vítka v Daliborovi.

Když tady byl v roce 1953, bydlel v našem nejlepším pokoji. Byl krásný slunečný den. Antonín Votava v neděli ráno vstal, vyšel na zahradu, kde tenkrát dozrával rybíz. Ujídal ten rybíz a k tomu zpíval - musel si po ránu rozezpívat hlasivky. Bylo to nádherné. Zpíval velmi nahlas, znělo to po celé čtvrti. Tenkrát nemohl vystoupit Ivo Žídek a Antonín Votava tedy tu neděli zpíval Jeníka. Když skončilo představení a loučili jsme se s ním, věnoval mé matce tu ohromnou kytku, kterou jako Jeník dostal. Pak nám ještě napsal tento pohled (*na snímku, pozn. red.*).

Mezi Litomyšlany a umělci z Národního divadla panovaly tenkrát velmi dobré vztahy...

■ Ano, byl to takový přátelský kontakt. A tak to bylo se všemi. Marie Podvalová myslím bydlela u paní profesorky Knotkové. Ivo Žídek a Eduard Haken u lidí, kteří organizovali Smetanovu

Litomyšl. Víím, že zde chodili na ryby, které si pak v rodinách připravovali. Jezdili sem moc rádi. Když byl pěkný den, chodili herci na plovárnu.

Na to jsme se těšili, byla to ohromná legrace. Blbli tam na skákadlech a dělali ze sebe šašky. Bylo jim tady velmi dobře.

Někteří, zejména starší lidé, vytýkají vedení Smetanovy Litomyšle, že jim zničilo krásný festival, ze kterého učinilo akci pro „horních deset tisíc“. Těžko se shání lístky a tak podobně. Myslíte si, že tito lidé mají částečně pravdu, nebo se festival do současné pozice dostal organickým vývojem?

■ Myslím, že je to přirozený vývoj. Chválil jsem zde padesátá léta, která byla typická ohromným nadšením všech Litomyšlanů. To byla atmosféra, která ještě podle mne pozůstávala z dob první republiky. Patriotismus a vlastenectví tenkrát tak vypadaly. Postupem času festival zcivilněl. Musím říct, že si velice vážím „nových“ organizátorů, Vojty Stříteského a manželů Píknových. Z malého festivalu, který byl významný pouze v rámci kraje, udělali skutečně evropský festival. Neříkám, že je to Salcburk nebo Verona. Dělat festival tak, jako ve čtyřicátých letech, kdy jej obsadili pouze Litomyšlané, by dnes již nešlo.

Ve štábu panuje velmi příjemná atmosféra a to je myslím velice důležité. I umělci jistě

cítí, že je v Litomyšli stále přijímají nadšení, kteří chtějí to nejlepší jak pro umělce, tak pro diváky.

Ptal se Prokop Souček
foto Muzeum Bedřicha Smetany
a archiv Vladimíra Šauera

Výstavy

Smetanova
výtvárná
Litomyšl

Aleš Veselý v prostorách Josefa Pleskota
Evropské školicí centrum (bývalý zámecký pivovar) a veřejná prostranství Litomyšle • 12. 6. – 30. 8. 2009

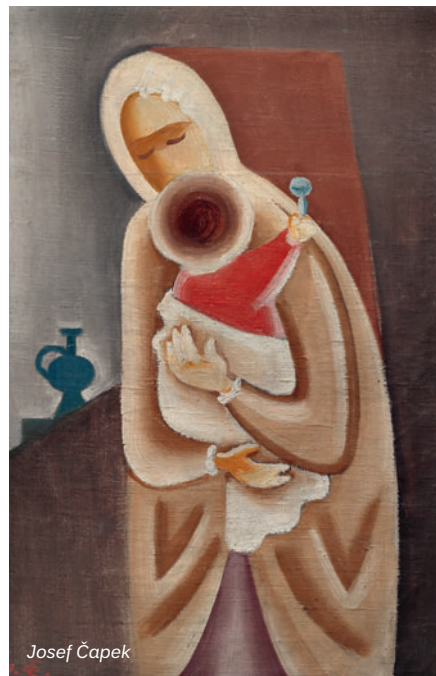
Julius Mařák a jeho žáci
Galerie Kroupa, Smetanovo náměstí 60 • 6. 6. – 5. 7. 2009

Kresby Bedřicha Smetany
Rodný byt Bedřicha Smetany • 12. 6. – 31. 10. 2009

Pavel Vopálka – Smetanova Litomyšl
Sály VIP (bývalý zámecký pivovar) • 12. 6. do konce roku 2009

po dobu konání festivalu přístupno pouze VIP hostům festivalu, jinak ke zhlédnutí během akcí v těchto prostorách

Josef Čapek, výstava legendy 20. století
Galerie Zdeněk Sklenář, Mariánská 1097 • 12. 6. – 6. 7. 2009

KontAKTfoto
II. patro zámku Litomyšl • 12. 6. – 30. 6. 2009
s Městskou galerií Litomyšl

J. W. Goethe: Faust – ilustrace Josefa Váchala
Portmoneum, ul. Terézy Novákové 75 • 12. 6. – 30. 9. 2009

Oscar Niemeyer
Galerie Kubík • 23. 6. – 15. 8. 2009

Změna účinkujících

Vedení festivalu Smetanova Litomyšl s omluvou oznamuje, že dochází ke dvěma významným změnám účinkujících v pořadech letošního 51. ročníku.

Ze zdravotních důvodů nemůže na Externím koncertu ve Svitavách dne 2. července vystoupit slovinská houslistka Anja Bukovec, místo ní bude mít recitál PAVEL ŠPORCL. V koncertu Hvězdy operního nebe 6. červen-

ce místo avizované Annette Dasch vystoupí anglická sopranistka KATE ROYAL. Doprovodí ji Pražská komorní filharmonie pod taktovkou šéfdirigenta Jakuba Hrůši. Atraktivní program gala-koncertu bude sestaven z nejkrásnějších árií světových oper. Zakoupené vstupenky zůstávají v platnosti, je však možno je i vrátit v místě jejich zakoupení.

Bohuslav Matoušek spojil svůj život s Martinů

Na koncertě v Litomyšli máme teď vzácnou příležitost slyšet vedle sebe tři klavírní kvartety českých skladatelů tří generací, přičemž Antonín Dvořák byl učitelem Josefa Suka a ten byl zase učitelem Bohuslava Martinů. Významné je ovšem složení interpretů – Klavírní kvarteto Bohuslava Martinů bylo založeno už v roce 1964 a jeho složení se

v průběhu let velmi proměnilo. Právo nést jméno významného českého skladatele Bohuslava Martinů potvrdila písemně přímo skladatelova choť Charlotta. Jedním ze zakladatelů, nositelem tradice a dnes nejstarším členem je klavírista Emil Lechner, který soubor zakládal se svým otcem houslistou Emilem Lechnerem starším. Od roku 1990 byl prvním houslistou souboru Bohumil Kotmel a violistou Karel Špelina. Dnes je violistou Pavel Peřina – a prvním houslistou velký znalec díla Martinů, houslista Bohuslav Matoušek.

Jeho setkávání s dílem Bohuslava Martinů je opravdu celoživotní a rád říká, že jeho maminka studovala díla Martinů v době, kdy ho čekala, takže se s jeho dílem setkal už v období prenatalního vývoje. Bohuslav Matoušek roce 1970 získal na mezinárodní

houslové soutěži T. Vargy v Sionu zvláštní cenu poroty a zároveň švýcarské stipendium, které využil k jednoročnímu studiu u legendárního houslisty W. Schneiderhana v Lucernu. Významným úspěchem byla potom 1. cena na mezinárodní houslové soutěži festivalu "Pražské Jaro" v roce 1972. V roce 1977 byl pozván jako sólista a koncertní mistr do Japonska

k tokijskému Yomiuri Nippon Symphony Orchestra, kde provedl pod taktovkou významných světových dirigentů řadu houslových koncertů. Po návratu z Japonska začal v roce 1980 vedle sólistické činnosti působit také jako primárius Stamicova kvarteta, které se stalo jedním z našich nejúspěšnějších souborů. Od roku 1995, po odchodu ze Stamicova kvarteta, se Bohuslav Matoušek věnuje především sólistické koncertní činnosti. K jeho nejvýznamnějším nahrávkám patří soubor čtyř CD s kompletním dílem B. Martinů pro housle a klavír vydaný jako světová premiéra firmou Supraphon v květnu 1999. Tento komplet doplnil i soubornou nahrávkou děl Bohuslava Martinů pro housle a orchestr, kterou si nejprve sám financoval a která nakonec vyšla v letech 2007–2008 u filmy Hyperion.

Bohuslav Matoušek o svém vztahu k dílu letošního jubilanta Bohuslava Martinů říká: "Žiju s ním už řadu let a dostal se mi doslova pod kůži. První setkání s jeho hudbou jsem ale zažil ve dvanácti letech při hraní jeho Sonatiny pro housle a klavír. Hned napoprvé mě oslovila úžasná zpěvnost, jásavost, rytmika, a hlavně českost. Navíc jsme oba z Vysočiny, já z té centrálnější, on z končin kolem Poličky a Litomyšle." Zároveň upozorňuje, že hrát Martinů není nic lehkého: "Už v kvartetu jsem zjistil, že aby byla jeho hudba krásná, musí být hraná zvlášť perfektně, protože je postavena na dokonalém rytmu a v kantilénách na české vřelosti. Tehdy jsem si také uvědomil, jak je každá jeho skladba jiná." V to, že nahrál oba komplety skladeb Bohuslava Martinů vidí i jakousi osudovost, velkou roli ale sehrálo i odhodlání komplety dokončit stůj co stůj: "Vlastní nahrávání souboru skladeb pro housle s orchestrem probíhalo v letech 2001 – 2005. Byl jsem také vlastně i producentem vlastních nahrávek. Nejvíc času mi zabralo už rok dopředu objednávání sálu, domluvení techniky, orchestru, dirigenta a dalších sólistů. Skloubit všechno do jednoho termínu se zdálo být zprvu nemožné, a přesto se to podařilo. Navíc jsem všechno sám financoval, samozřejmě za pomoci zapůjčených peněz a průběžně získávaných sponzorů."

Jindřich Bálek

Navštivte nově zrekonstruované Centrum Bohuslava Martinů v Poličce

Po několika letech rozsáhlé rekonstrukce bylo v Poličce v dubnu letošního roku slavnostně otevřeno Centrum Bohuslava Martinů. Nové kulturní centrum města se nachází v budově městského muzea, která kdysi bývala sídlem obecné a měšťanské chlapecké školy. Sem chodil Bohuslav Martinů do školy a v době první světové války tu působil jako učitel houslí. Součástí školy byl i divadelní sál, kde se konala představení místního spolku divadelních ochotníků. Jde tedy o objekt s pozoruhodnou historií, což se promítlo i do celkové koncepce nového muzea.

Kromě tří stálých expozic věnovaných skladateli, historii města a sklářství na Horácku je tu nově otevřena školní třída Bohuslava Martinů. Ta je zrekonstruovaná do podoby z konce 19. století, ale zároveň vybavena řadou moderních interaktivních pomůcek a her pro výuku hudební výchovy a dějepisu. K poslechu nahrávek, promítání filmů o Martinů, ale i k pořádání konferencí a komorních koncertů slouží audiovizuální sál. V původním divadelním sále pak bývají instalovány krátkodobé výstavy.

Pro hudební odborníky i návštěvníky z řad široké veřejnosti je k dispozici zcela nová

Karikatury z pera Bohuslava Martinů

badatelna, ve které je možné studovat jedinečné sbírky poličského muzea. Rozsáhlý archiv, který zahrnuje rukopisné partitury, korespondenci, rodinné dokumenty, fotografie, kostýmové návrhy, nahrávky atd., je opravdovým rájem pro badatele. Součástí badatelný je i všeobecná muzikologická knihovna, fonotéka a audiovizuální technika s možností poslechu nahrávek.

Zájemce o osobnost Bohuslava Martinů však bude asi nejvíc zajímat nová stálá expozice o jeho životě a díle, která podhaluje alespoň část tajemství bohatých sbírkových fondů muzea i soukromých

sbírek. Expozice představuje dobrodružné životní osudy poličského rodáka prostřednictvím vizuálně atraktivního obrazového materiálu a zahrnuje originální osobní předměty a dokumenty z majetku rodiny Martinů, z nichž některé jsou veřejnosti zpřístupněny vůbec poprvé.

Město Polička srdečně zve k návštěvě nového moderního světa poznání, vzdělání, zábavy i odpočinku. Na své si přijdou návštěvníci všech generací, rodiny s dětmi, školní výpravy, ale i hudební odborníci a milovníci hudby Martinů.

Lucie Jirglová
Centrum Bohuslava Martinů

Profil: Merel Quartet

Skladby od obou dvoustovkových jubilentů - Haydna a Mandelssohna - zazní na nedělním Svátečním matiné v podání Merel Quartetu. Soubor má mezinárodní složení, violista Alexander Besa je českého původu, studoval v Brně a poté v Basileji. První houslistka Mary Ellen Woodside studovala v Americe a v Londýně, dnes žije ve Švýcarsku. Druhá houslistka Meesun Hong se narodila v Americe, studovala také v Berlíně a v Paříži. Violoncellista Rafaela Rosenfeld se narodil v Lucernu, a studoval též v Luběcku. Všichni členové jsou úspěšnými sólisty a působili nebo působí i jako vynikající orchestrální hráči. Slavný dirigent Bernard Haitink o Merel Quartetu řekl: "Každý hráč je individualita a na nejvyšší technické úrovni, ale nejpůsobivější je to, jak dovedou dohro-

mady vytvářet homogenní a harmonický soubor. Jejich projev je zralý a oduševnělý..." Merel Quartet vznikl v roce 2002 v Curychu a záhy získal oblibu širokého publika i ocenění odborné kritiky. Ve svém repertoáru, obsahujícím také díla klasicistních a romantických skladatelů, klade zvláštní důraz na interpretaci děl 20. století. Vystupuje po celé Evropě na prestižních pódii, jakými jsou například curyšská Tonhalle či londýnská Wigmore Hall, a na významných festivalech v Salcburku, Lucernu, Výmaru, Gstaadu (Menuhinově), Vicenze nebo v Praze. Je stálým hostem Svatodušního festivalu Andráse Schiffa a Heinze Holligera ve švýcarském Ittingenu. Spolupracuje s předními sólisty a soubory.

Jindřich Bálek

Magdalena Kožená připravila posluchačům vrcholný zážitek

Napínavé okamžiky před začátkem, ale nakonec naprosto vrcholný zážitek připravila pořadatelům a návštěvníkům Smetanovy Litomyšle Magdalena Kožená. Slavná česká mezzosopranistka nepřijela úplně zdráva, takže pořadatelé do poslední chvíle trnuli, jestli se koncert uskuteční. Kolem šesté to navíc vypadalo, že přijde bouřka, která by komorně laděný písňový večer dost rušila. Ale nakonec se vše v dobré obrátilo. Magdalena Kožená sice zpívala v ohlášené hlasové indispozici, ale z výrazu, plnosti hlasu a intonační přesnosti by nikdo žádnou indispozici

nehádal. Pěvkyni pomohlo i to, že nádvoří bylo mírně nazvučeno, takže se nemusela do hlasu příliš opírat. O to víc výrazových a dynamických nuancí užaslé publikum slyšelo. Dvě čísla z původně ohlášeného programu vypadla, ale jiná dvě zazněla jako přídavek: Sphere fermate od S. d'Indii a Cia risi od G. Kapsbergra.

V Litomyšli byli snad všichni přítomní šťastni a vděčni Magdaleně Kožené. Ačkoli jí opravdu nebylo dobře, koncert se uskutečnil v prvotřídní kvalitě.

Jindřich Bálek

foto František Renza

Venkovská škola a Hudební salón na zámku, aneb „O hudbě v zámku i v podzámčí“

Již od loňského roku je ve druhém patře litomyšlského zámku k vidění expozice historických klavírů. S příběhy zajímavých nástrojů vás seznámí Petr Šefl z Českého muzea hudby.

Každé specifické prostředí vždy ovlivňovalo podobu věcí, které z něho vzešly. Bylo tomu tak v architektuře, ve výtvarném umění, ve věcech sociálních a stejně tak i v hudbě. Slavný britský hudebník, hudební teoretik a cestovatel Charles Burney (1726-1814), který patřil k nejvýznamnějším hudebním odborníkům své doby, při svých cestách po Evropě zaznamenal leckterou zajímavost z oblasti hudebního umění. Při cestě po Čechách se zastavil mimo jiné v městě Čáslavi, kde navštívil místní hudební školu. Popisuje ji jako úhledný patrový dům, kde v každé místnosti hrálo dítě na některý z hudebních nástrojů. V jedné z větších tříd pak uviděl čtyři chlapce, jak pilně hrají na čtyři klavichordy. Můžeme se domnívat, že jedním z chlapců mohl být náš malý Jan Ladislav Dusík, budoucí významný skladatel a klavírista. Pocházel z Čáslavi a právě jeho otec byl majitelem zmíněné hudební školy.

V první místnosti vlevo od vstupu do expozice klavírů můžete vidět, jak asi taková třída v čáslavské hudební škole mohla vypadat. Kromě klavichordů zde byly vždy nějaké housličky, klarinet nebo hoboje, ale také lesní roh. Jeden z vystavených klavichordů je zachován „v hratelném“ stavu a budete-li mít štěstí, uslyšíte při některé návštěvě jeho jemný, vemlouvavý a zpěvný hlas.

O pár kroků dále se ocitáme již ve vyšší společenské třídě. Na stěnách proto uvidíte portréty urozených dam, slečen a pánů.

Koncertní křídlo od mistra Jakoba Weimese

Bohatě zdobený nábytek doplňuje krásné koncertní křídlo od významného pražského mistra Jakoba Weimese, které salónu vévodí. Nástroj mohl být postaven někdy kolem roku 1820. Je zdoben zlatou malbou a má šest pedálů. Jejich pomocí zdatný klavírista obohacuje svou hru různými zvukovými barvami - rejstříky. Jedná se například o rejstřík harfový - fagotový, který je v levé basové části a při zapojení dává zvuku klavíru bručivý charakter, typický pro tento nástroj. Kuriózní je rejstřík s názvem „Turecká muzika“. Kůžď nebo plstí obalená palička bouchá zespodu do rezonanční desky, což připomíná velký buben. Spolu s tím je propojena páka s kovovými kladívčky, která jsou namířena na tři až čtyři do sebe zasunuté zvonky různé velikosti a dřevěná lišta s kovovou hrazdičkou. Ta v rytmu, který udává noha klavíristy, bije do části basových strun klavíru. Výsledný efekt se velmi podobá zvuku známého vozembouchu. Jak vidíte, mechanický bubeník není zdaleka vynález 20. století! Příště opět na shledanou, tentokrát s klavíry období romantismu.

Petr Šefl, České muzeum hudby

Zdařilá ouvertura ke Smetanově Litomyšli

Ve čtvrtek 28. května se konal ve Smetanově domě slavnostní večer k 750. výročí povýšení Litomyšle na město. Místní amatérské soubory uvedly jednoaktovou operu Viléma

Vilém Blodek: V studni, Litomyšl 1953

Blodka V studni. Sluší se dodat, že toto dílo zaznělo ve Smetanově domě naposledy v roce 1953 a rovněž v provedení ochotníků. Účinkoval smíšený sbor Vlastimil, hrál tehdejší orchestr závodního klubu Modeta. Sóla zpívali členové pražského Národního diva-

dla Maria Tauberová (Lidunka), Milada Čadikovičová (Veruna), Oldřich Kovář (Vojtěch) a Eduard Haken (Janek).

Ti všichni měli ovšem k našemu kraji blízký vztah. Tauberová a Čadikovičová pocházely rodem z Vysokého Mýta, Kovář a Haken bývali v Litomyšli velmi častými hosty. Musím ovšem dodat, že na fotografii, která se objevila ve vývěsní skříňce Vlastimila na náměstí, mi podobou Maria Tauberová jaksi "nesedí". Spíš bych řekl, že je to její tehdejší alternantka v kolorатурním oboru, Vlasta Urbanová. V dochovaném programu je ovšem uvedena Tauberová. Hrál se třikrát, v sobotu 19. září večer a v neděli 20. září odpoledne i večer. Je tedy možné, že v některém z představení došlo ke změně v obsazení. Třeba si některý pamětník vzpomene, jak to skutečně bylo... O šestapadesát let později tedy účinkoval

Litomyšlský symfonický orchestr pod vedením dirigenta Jana Šuly. Dále spojené sbory: Vlastimil, Mužský pěvecký sbor, Sbor paní a dívek a vysokomýtský Otakar. Velmi dobře se uplatnila i taneční skupina C-Dance z Ústí nad Orlicí, milým oživením byla také diaprojekce, zejména při orchestrálních pasážích, především a známém intermezzu východu měsíce. Režii celého představení a úvodní slovo měl Otakar Karlík.

Výkon všech "amatérů" snesl ta nejpřísnější měřítko. Žádné noty "nepadaly pod stůl", sezpívat několik sborových těles dalo asi na zkouškách hodně práce a zdařilo se. Sbor má totiž ve druhé části po intermezzu významnou úlohu. Nejpříjemnějším překvapením byly výkony sólistů, zatím ještě málo známých zpěváků. Co však ještě není, může zakrátko být. Všichni studují konzervatoř v Pardubicích či v Bratislavě. Verunu zpívala Karla Vondrušková, Vojtěcha Václav Boštík, Janka Matuš Trávníček a Lidunku Mirka Renzová. Zejména o poslední jmenované zcela jistě ještě hodně uslyšíme. Lze říci, že toto koncertní provedení opery se scénickými prvky bylo docela vhodné a úspěšnou předehrou k letošnímu festivalu Smetanova Litomyšl. **Zdeněk Vandas**

Ondrej Lenárd: Chtěl bych vyzdvihnout, jaké je tu publikum

Dirigent Ondrej Lenárd spolupracuje s festivalem již od roku 1993. Za tu dobu dirigoval na Smetanově Litomyšli rovných dvaadvacet pořadů. Krátce po zahajovacím koncertu jsme panu Lenárdovi položili několik otázek.

Jak na vás zapůsobila Szellova instrumentace Smetanova kvartetu Z mého života?

■ Je to nádherná komorní skladba, já bych jí poslouchal při svíčkách - je v tom žal, zvěd, cit i radost. Je velmi těžké porovnávat zvuk smyčcového kvarteta a velkého orchestru. Byl jsem moc rád, že mám tak dobrý orchestr, který zahráje i řadu nuancí, které se v kvartetu dělají snadněji, než s velkým orchestrem. Co se Szellovi velmi

podářilo, že v lyrických pasážích ponechal Smetanovu duši. Je také znát, že měl Smetanu opravdu dobře naposlouchaného. Český premiéra této instrumentace měla být tady v Litomyšli, ale předběhl nás Charles Olivieri-Munroe a udělal českou premiéru v Teplicích se Severočeskou filharmonií. To se nedá nic dělat.

Už jste hrál v Litomyšli v takové zimě - a má to vliv na atmosféru koncertu?

■ Určitě ano, pamatuji tak dva tři koncerty za těch posledních patnáct nebo osmnáct let, kdy bylo teplo, ale jinak pořád deště, zima - takže já jsem zvyklý. Ale chtěl bych vyzdvihnout, a v tom je Smetanova Litomyšl perlo festivalů v Čechách i v Evropě, jaké je tu publikum. To vás zahřeje u srdce, když lidem jde pomalu pára od úst, třesou se v dekách, ale sedí až do konce koncertu. To nepotřebuje komentář. Tak vřelé publikum není všude, jinde lidé popadnou deku i když koncert ještě neskončil. To tady ne - a za to bych chtěl moc poděkovat.

Které vzpomínky se vám nejvíc zapsaly do paměti?

■ Za prvé to byl večer s Verdiho Requiem a Orffovy Carmina burana den poté. Večer na Verdiho bylo krásně, ale druhý den odpoledne na nás pražilo slunce. Dál by to bylo koncertní provedení Turandot, Jana z Arku - samozřejmě operní recitály Evy Urbanové, Bernd Weikl, Tannhäuser... Když

listuji ve svých análech, na Litomyšl si okamžitě vzpomenu, to jsou věci, které vám nikdo nevezme. A nejsem sám, jednou jsem koncertoval v Japonsku a přišli za mnou dva Japonci, že byli na koncertě v Litomyšli. Měli problém to jméno vyslovit, ale řekli ho - to si člověk uvědomí, jaký obrovský má taková akce dosah.

Tušíte, při jaké příležitosti tu vystoupíte příště?

■ Nerad bych to zakříknul, jsem velmi pověřčivý člověk, ale chytáme nádherný projekt s Mahlerovou Osmou Symfonií. Litomyšl je pro toto dílo naprosto unikátní prostředí a Mahler je doslova krev mého života. Ptal se **Jindřich Bálek**

foto František Renza a Petr Malota

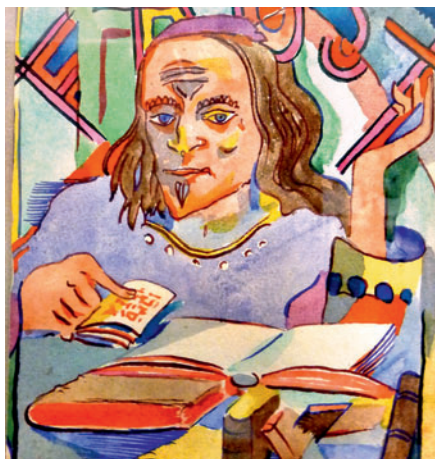

Johan Wolfgang Goethe

Faust – Ilustrace Josefa Váchala

Unikátní a doposud nevystavovaný cyklus 127 akvarelů Josefa Váchala ze sbírek Památníku národního písemnictví je k vidění do konce září v Portmoneu. Díla byla dlouhou dobu uložena v soukromé sbírce, která se teprve nedávno dostala do Památníku národního písemnictví.

„Soubor ilustrací ke Goethovu Faustovi nakreslil Váchal na přání bibliofila a sběratele Arna Sáňky. Práci začal 2. prosince 1924 a podle zápisu v deníku ji dokončil 24.

prosince, kdy dokoloroval a ořezal lístky do jednotného formátu. Váchal musel být velmi dobře seznámen s textem Goethovy básně. Jinak by nebyl schopen zobrazit jednotlivé scény dramatu dynamickou, téměř spontánní kresbou. Ostatně faustovská filozofie, úvahy o smyslu života a smrti, hledání souvislosti víry a spolčení s ďáblem nebyly Váchalovi nikterak cizí. Malíř pojal Faustovský příběh s lehkostí a nadšátkou,“ dočteme se v textu k výstavě.

Zajímavé je, že Váchal tento cyklus dokončil ve stejném roce, ze kterého pocházejí malby na zdech Portmonea či Krvavý román.

Podle Lenky Kruisové z Portmonea je velice pravděpodobné, že před kresbami Váchal vytvořil na stejné téma i řadu loutek. „Váchal dělal loutky pro nejrůznější divadelníky a zmiňuje se o tom, že vytvořil loutky i k divadelní hře Faust. Budeme se snažit dopátrat se nějakých nových poznatků a v příštím roce tyto poznatky zveřejnit. Případné vydání knihy je zatím ve fázi myšlenky,“ říká Lenka Kruisová.

Portmoneum, nenápadný dům na předměstí Litomyšle vyzdobil Josef Váchal v letech 1920 – 1924 nástěnnými malbami. Učinil tak na přání svého přítele a mecenáše Josefa Portmana. V roce 1991 dům kou-

pilo nakladatelství Paseka. Objekt nechalo zrestaurovat a vytvořilo z něj Portmoneum - Museum Josefa Váchala. Kromě nástěnných maleb je zde k vidění Váchalem vyřezávaný nábytek nebo jeho tisky. Otevřeno denně mimo pondělí 9 - 12, a 13 - 17 hodin. text a foto **Prokop Souček**

Malá anketa: Aleš Veselý v prostorách Josefa Pleskota

Jiří Dudycha, litomyšlský sochař a keramik

Jak se vám líbí instalace soch ve městě?

■ Je to v pořádku, některé věci jsou určitě dobré, akorát si nejsem jist, jestli jsou některé plastiky na tom správném místě.

Slyšel jsem zde i názor, že město kvůli těmto těžkým sochám nemůže dýchat...

■ To není centrální chyba těch plastik. Jsou místa, kam sochy opravdu patří. Kdyby třeba zůstala plastika na kruhové křižovatce u hotelu Dalibor, bylo by to výborné. To je nádhera. U koule, která je před vchodem do pivovaru si nejsem jist, jestli je na svém místě.

Ivo Koukol, architekt a hlavní koordinátor projektu Revitalizace zámeckého návrší

Jak se vám líbí instalace soch ve městě?

■ Naprosto úžasné.

Nemáte pocit, že město dusí?

■ Ne, vůbec ne. Funguje to opravdu krásně. Umožňuje to zcela jiný pohled na ta místa, protože skrze sochy díky tomu jinému měřítku, vlastně překvapivě velkému měřítku, vypadá město úplně jinak. Mnohem větší překvapení je to asi pro místní, kteří mají tyto prostory zažití bez soch – ono to najednou hodně posunuje - je to krásné.

Už jste viděl Kaddish?

■ Kaddish je krásný. Je velmi těžké umísťovat sochy, klobouk dolů. Určitě to pro ně bylo velké hledání a zkoumání. Proto příběh výstavy je takový, že nejde jen o sochy, ale o tom, v jakém jsou kontextu.

Olbram Zoubek, sochař
Jak se vám líbí instalace soch ve městě?

■ Viděl jsem to pouze z auta. Litomyšl je divoké město, tak se to hodí. Litomyšl má takovou tradici, že dělá věci, které se jinde nedělají. Je to dobré!

Slyšel jsem zde i názor, že město kvůli těmto těžkým sochám nemůže dýchat...

■ Moje žena to také nezbožňuje. Litomyšl je mnohem komornější a architekturou kultivovanější. Tohle je takové robustní, silné a trochu násilnické. Moc jsem toho ale neviděl, jenom na kruhovém objezdu a pod zámek. Na kruhový objezd se mi zdá, že se to docela hodí. Sochu na Komenského náměstí jsem neviděl, ale že by památka Židů měla být uctěna i v Litomyšli, si budu myslet vždycky.

Miroslav Brýdl, iniciátor výstavy soch Aleše Veselého, emeritní starosta Litomyšle
Jste spokojen s tím, jak přijali Litomyšlané dílo Aleše Veselého?

■ V podstatě ano – někomu se to líbí, někomu ne a tak to je... Vzbudivo to hodně vášní, od toho tu umění ale je, aby vzbuzovalo vášně, city a pocity. Jsem rád.

Ptal se **Prokop Souček**

